

Den beskjutne advokaten som skrev en världs-hit.

Inspiratören

Bland mina ”inspiratörer” på denna hemsida nämner jag Francis Scott Key. Många tycker att detta är förbryllande och frågar mig ständigt: ”Vem *är* denne man?”

De som vet vem han är kan inte förstå varför jag låter mig inspireras av just honom, advokaten som skrev den pampiga amerikanska nationalsången ”The Star Spangled Banner” en ruggig sensommarmorgon år 1814 under tung artilleribeskjutning.

Francis Scott Key

Svaret på frågan varför Key hamnat bland mina inspiratörer är enkel och kan lätt förklaras med tre argument:

För det första skrev han en, minst sagt, ruskigt bra sång. Ja, kanske jag skall precisera min historieskrivning med att säga att han skrev en ruskigt bra text. Melodin var en gammal engelsk folksång som de amerikanska invandrarna haft med sig till det nya landet och som ofta sjöngs i både nyktert och onyktert tillstånd vid allsköns samkväm.

För det andra visar Key att även lekmän kan skriva annat än ”ingenjörspoesi”. Naturligtvis är detta en tröst för en och annan komponerande skägghandlare.

För det tredje visar Key hur man kan ”fånga stunden” och snabbt teckna ner ett starkt känslotillstånd för att sedan föreviga det till vacker och skön konst till glädje för miljontals människor.

Amerikanerna och fransmännen

Året var 1814 och Europa stod i brand. Kontinentens stormakter var involverade i det blodiga Napoleonkriget.

Några årtionden tidigare hade de amerikanska kolonierna gjort sig fria från England i det amerikanska befrielsekriget som bland annat lett fram till att USA deklarerade sig självständigt den 4 juli 1776.

Under befrielsekriget (War of Independence) hade fransmännen, i egenskap av ärkefiende till England, bistått de amerikanska rebellerna. General George Washington hade bland annat blivit försedd med dugliga officerare som kunde göra hårdföra krigare av de stridslystna men ack så dåligt tränade och utrustade amerikanska soldaterna.

En av de mest namnkunniga franska generalerna i Washingtons tjänst var den unge Markis La Fayette som utträttade lysande insatser under kriget.

Sedan befrielsekriget har amerikanerna stått i ständig tacksamhetsskuld till fransmännen och när den första amerikanske soldaten landsteg i Frankrike under första världskriget 1917 var hans ord då han beträdde fransk mark: "La Fayette, vi är här för att betala tillbaka".

Det smutsiga kriget

För att hålla USA passivt i den stora Europeiska konflikten inledde engelsmännen år 1812 ett regelrätt terrorkrig i USA. Syftet var att "syssetsätta" amerikanerna så mycket att de inte på något vis kunde intervensera i Napoleonkriget till fransmännens förmån. Dessutom fortsatte man på detta vis i nonchalant kolonial stil att försöka reglera tullar och frakter i sin forna besittning. Kriget kom att kallas "The War of 1812" eller "Fortsättningskriget" (fortsättningen på befrielsekriget).

Det var ett "smutsigt" krig i den bemärkelsen att det tog formen av ett terrorkrig. Det födde inga hjältar på någon sida. Det bestod inte av regelrätta slag eller grandiosa trupperörelser, utan tog formen av ett utnöttningskrig där civilbefolkningen ofta var måltavlan för terrorattacker med syftet att demoralisera, störa och fördärva.

Den 24 augusti 1814 hade engelska sjöstyrkor seglat upp i Chesapeake Bay och stigit iland i området kring den amerikanska huvudstaden. Man stack Vita huset i brand, liksom den vackra amerikanska kongressbyggnaden.

President Madison fick fly hals över huvud och bland det som i all hast räddades från Vita huset var det magnifika porträttet, målat av Stuart, föreställande den förste presidenten George Washington. På grund av tidsnöd fick porträttet skäras ut ur ramen för att sedan undsättas av en av de flyende.

Lyckligtvis kom upprepade åskoväder just de dagarna att begränsa bränderna så att byggnaderna senare kunde repareras. Värst drabbat var dock Vita huset som i stort sett fick byggas upp på nytt efter kriget. Det "Vita hus" vi ser dagligen på våra TV-apparater är således "version II" av den amerikanske presidentens boning.

Doktor Beanes

Under stridigheterna hade engelsmännen tillfångatagit en omtyckt och av många älskad läkare som hette Beanes. Man hade fört honom till skeppet "The Tonnant" som låg utanför Baltimore strax nordost om den amerikanska huvudstaden. Efter diverse lösa anklagelser hotade man hänga honom.

Civilbefolkningen i Baltimore lyckades övertala den duktige, 34-årige advokaten Francis Scott Key att bli utsänd till det brittiska fartyget som förhandlare med uppgiften att få doktor Beanes på fri fot.

Efter att president Madison sanktionerat aktionen, roddes Key ut i en slup till det engelska slagskeppet.

I sina förberedelser till förhandlingarna hade Key bland annat gjort en namninsamling bland engelska krigsfångar som alla bedyrade att Beanes gjort betydande insatser för dem efter det de blivit sårade i strid. Detta, och Keys vassa argumentation gjorde att engelsmännen lovade frige Beanes.

Dock måste man vänta med frigivningen eftersom man just var i färd med att anfalla det amerikanska fortet Fort McHenry som skyddade inloppet till Potomacfloden på vilken man kunde tränga långt in i amerikanernas "administrativa hjärta" och också nå Washington D.C. sjövägen. Man var helt enkelt rädda att Beanes och Key skulle kunna informera amerikanerna om sjöstyrkornas position, beväpning och styrkeförhållande. Därför satte man dem i en fängelsecell i "The Tonnant". Där skulle de få sitta till dess anfallet mot Fort McHenry var klart.

Den jättelika flaggan

Eftersom Fort McHenry hade som uppgift att skydda den amerikanska huvudstaden, hade man försett det med en magnifik amerikansk flagga som var det första anseglade sjöfarande såg över horisonten.

Flaggan hade 15 stjärnor. Var och en av dem representerade de femton stater som då ingick i den amerikanska unionen. Flaggan var jättelik och mätte 14 gånger 10 meter, med andra ord måttet av en nutida ”normal” svensk villa. Varje stjärna var 60 cm hög och vid tillverkningen året innan hade det gått åt hundratals meter rött, vitt och blått tyg.

Det jättelika Stjärnbaneret vajar över Fort McHenry 1814

Naturligtvis måste flaggan ha varit magnifik då den ståtligt vajade i den ljuva sjöbrisen eller sträcktes ut i stormarna som ibland plågade kustlinjen inför den stundande hösten.

Sjöfarande, vän eller fiende, som närmade sig den unga nationens huvudstad skulle genast bli varse att man närmade sig USA:s hjärta, ett hjärta som bultade för fred, frihet och broderskap. Det bastanta fortet som bar upp flaggan, och som var byggt av franska ingenjörer, visade att amerikanerna var beredda att med kraft försvara sin huvudstad och vaggan för sin konstitution.

Anfallet

Vid soluppgången den 13 september satte det engelska bombardemanget av Fort McHenry igång. Fortet skulle krossas, flaggan skulle rivs ner och vägen skulle breddas för engelska truppsamlingar mitt i den amerikanska nationens hjärta kring Washington D.C.

Bombardemanget skulle komma att vara i 25 timmar med endast korta uppehåll. För dåtiden var eldkraften oerhörd.

Just i dessa dagar hade krigsingenjörerna kommit på att granaterna fick större verkan mot trupp och materiel om de krevrade strax innan de nådde marken. Därför var många av granaterna tidsinställda att brisa ovanför marken. Men precisionen var dålig och bomberna krevrade i sprakande ljussken under alla tänkbara stadier av sin luftfärd under beskjutningen.

Om inte syftet med beskjutningen hade varit så ondskefullt, skulle den därför vara ett vackert skådespel att jämföras med vilken påkostad fyrverkeriföreställning som helst av de vi i dag njuter under vattenfestivaler, jubileer eller nyårsfirande.

Under hela dagen vräkte engelsmännen ner bomber över Fort McHenry. Key och Beanes såg från sin cell det bedrövliga skådespelet. Deras blickar riktades mot flaggan, som visserligen under krevaderna blev alltmer sargad, men fortlöpande vajade ståtligt i vinden. Ofta värjde den sig trotsig mot chockvågen av krevader i snabba vindknycker. Den stod envist kvar under hela dagens våldsamma beskjutning.

Naturligtvis besvarade amerikanerna elden så gott de kunde, men deras eldkraft gick inte att jämföras med engelsmännens. Trots sin underlägsenhet var amerikanernas motstånd hårdnackat. Bland annat ledde det till att inte mindre än 22 av de engelska skeppen sänktes. Därför vågade sig inte britterna

närmare stranden. Än mindre vågade de företa en landstigningsoperation. Man stannade långt ute på redde för att utföra sin våldsamma beskjutning av fortet. Då kvällen kom var det därför endast en tidsfråga till dess de amerikanska ställningarna måste falla.

Den långa natten

Under hela den kommande natten stod Francis Scott Key och tittade in mot sina modiga landsmän som smäktade under beskjutningen. Hans hopp sinade långsamt bort om att de skulle hålla ut längre än den engelska ammunitionen varade.

Ändå var han lycklig så länge han hörde krevaderna eftersom han då visste att striden fortfarande pågick och att Fort McHenry inte fallit. Naturligtvis blev han ännu lyckligare varje gång han såg de för tidigt utlösta granaterna lysa upp det ståtliga stjärnbaneret i den mörka sensommarnatten. Stjärnbaneret, symbolen för generationers drömmar om frihet, härdade i ett bittert befrielsekrig med all dess lidanden och umbäranden.

Framåt småtimmarna började Keys krafter tryta. Hängande mot det gallerförsedda fönstret blev ögonen allt tyngre trots oljudet av granaterna som yrde i luften kring honom. Han fick allt svårare att hålla sig vaken och emellanåt slumrade han till. Dock hade han inte hunnit falla i sömn förrän han åter kastade sig upp mot fönstret för att se om flaggan fortfarande vajade, belyst av bombkrevaderna. Till sist somnade han utmattad på golvet.

Tystnaden som blev musik

Plötsligt vaknade Key med ett ryck. Paniken spred sig inom honom. Bombardemanget hade slutat och en mörkdande tystnad hade infunnit sig. Uppifrån däck på det engelska slagskeppet där han var fängslad rädde också en skrämmande tystnad. Röken från kanondäcken låg tung men inga skott avlossades. Inga kommandorop gavs, inga luntor tändes och stillheten var skrämmande.

Key slängde sig mot fönstret samtidigt som han väckte Beanes genom att skrika, "Flagan! Flaggan, är flaggan fortfarande kvar?"

Mörkret hindrade Key att se om flaggan fortfarande var hissad. I en svår och lång väntan sökte han febrilt efter ett tecken på Stjärnbanerets närvaro. Eftersom bombkrevaderna tystnat, belystes det inte längre i blixtskenet.

Vid morgonsolens första stråle såg Key den stjärnfyllda flaggan och han brast i gråt. Nu förstod han att engelsmännens ammunition var slut och att amerikanerna vunnit striden.

Över de sargade löpgravarna kring Fort McHenry vajade stjärnbaneret i stilla mak som om det ville säga hela världen: "Trampa inte på mig!" (som det stått på en av Stjärnbanerets föregångare som använts under befrielsekriget).

När Key samlat sig, och torkat glädjetårarna ur sina ögon, tog han fram en gåspenna, satte sig omtumlad ner och skrev omedelbart den första versen i sången på baksidan av ett brev han just råkade ha i sin ficka:

**Oh, say can you see, by the dawn's early light,
what so proudly we hailed at the twilight's last gleaming?
Whose broad stripes and bright stars, through the perilous fight,
o'er the ramparts we watched, were so gallantly streaming?
And the rockets' red glare, the bombs bursting in air,
gave proof through the night that our flag was still there.
O say, does that Star-Spangled Banner yet wave
o'er the land of the free and the home of the brave?**

Min översättning av den första versen lyder:

**Oh, säg mig, syns den, i gryningens tidiga ljus,
den som vi så stolt hyllade vid skymningens sista ljusstrimma?
Den, vars breda ränder och skinande stjärnor sågs vaja så galant
över löpgravarna under den farliga striden?
Jo! raketernas röda strimmor, och granaternas explosioner,
bevisade hela natten att vår flagga fortfarande var där.
Oh säg mig! Vajar fortfarande stjärnbaneret...
... över de frias och modigas land?**

Kort därefter blev både Key och Beanes försatta på fri fot. De roddes in till Fort McHenry i sin slup där de mottogs av de modiga männen som försvarat fortet under den fruktansvärda natten.

Den engelska flottan seglade ut och återkom aldrig mer som fiender till USA:s huvudstad.

Francis Scott Keys sång fick senare ytterligare tre verser som han skrev då han tog in på ett närliggande värdshus påföljande natt. Dock är den första versen så uttrycksfull att den spreds som en löpeld över den amerikanska kontinenten som en hyllning till fanan och nationen.

År 1931 antog den amerikanska kongressen Keys sång som den officiella amerikanska nationalsången.

Avslutande kuriosor

Händelserna den bistra septembernatten präglar ännu i dag den amerikanska landskapsbilden:

Dels har amerikanerna en utpräglad förkärlek till överdimensionerade stjärnbaner. I Sverige har vi strikta regler för hur stor den svenska flaggan skall vara i förhållande till höjden på flaggstången. I den mån sådana regler finns i USA, efterföljs de dåligt. Var och varannan bensinstation kan ibland ståta med flaggor som nästan går ända från flaggstångens topp ner till backen.

Dels är den amerikanska flaggan en av de få nationsflaggor i världen (förutom den norska) som får, och bör, vaja på nätterna. Förutsättningen är dock att den är belyst med strålkastare ... eller bombkrevader i den mån de finns att tillgå. Synen av ett strålkastarbelyst stjärnbaner är imponerande.

Flaggan som var hissad på Fort McHenry under bombardemanget kan i dag ses i det magnifika museet "The Smithsonian Institute" i Washington D.C. Fort McHenry är ett vårdat historiskt minnesmärke och sången finns i 300 miljoner amerikaners hjärtan.

Ben Olander

www.ben-olander.com

The Star Spangled Banner

Oh, say can you see, by the dawn's early light,
what so proudly we hailed at the twilight's last gleaming?
Whose broad stripes and bright stars, through the perilous fight,
o'er the ramparts we watched, were so gallantly streaming?
And the rockets' red glare, the bombs bursting in air,
gave proof through the night that our flag was still there.
O say, does that Star-Spangled Banner yet wave
O'er the land of the free and the home of the brave?

On the shore, dimly seen through the mists of the deep,
where the foe's haughty host in dread silence reposes,
what is that which the breeze, o'er the towering steep,
as it fitfully blows, now conceals, now discloses?
Now it catches the gleam of the morning's first beam,
in full glory reflected now shines on the stream:
'Tis the Star-Spangled Banner! O long may it waves
O'er the land of the free and the home of the brave.

And where is that band who so vauntingly swore
that the havoc of war and the battle's confusion
a home and a country should leave us no more?
Their blood has wiped out their foul footsteps' pollution.
No refuge could save the hireling and slave
from the terror of flight, or the gloom of the grave:
And the Star-Spangled Banner in triumph doth wave
O'er the land of the free and the home of the brave.

Oh! thus be it ever, when freemen shall stand
between their loved homes and the war's desolation!
Blest with victory and peace, may the heaven-rescued land
praise the Power that made and preserved us a nation.
Then conquer we must, for our cause it is just,
and this be our motto: "In God is our trust."
And the Star-Spangled Banner forever shall wave
O'er the land of the free and the home of the brave!

(Francis Scott Key, 1814)